

V. estil *Sisto*, V. sisó (SIS) *Sístole*, V. diàstole *Sístot*, V. sisó (SIS)

SISTRA, 'mèu, herba muntanyenca', del b ll. *sistra*, grec *σειστόρος*, potser d'origen gàllic. □ 1.ª doc : c. 1800, Sanelo:

«*Sistra*: pinillo oloroso, hierva»; Lab. 1840: «herba flatera». També recollit en el Ross. (Companyó, 1864). «*Xistra*: Ammi majus, ameos, bal. fonoyassa blanca», Texidor (*Flora Farm*, 878).

La *sistra* és ben coneguda al Pallars Superior, com una herba de l'alta muntanya: «fa una espiga, a talladets» Tavascan (1934), «se fa entremig de l'altra herba, té una cameta de mig pam, i fa com un *borronet*» Àreu (1933), «semblant a la regalèssia» (Tor, 1932) També ho deu haver estat més o menys cap a Cerdanya (cf. *Serra de Prat-Sistre*, contrafort del Cadí, que es troba pujant des de Bastanist, a 1h. 20 min),¹ fora del Pallars, Andorra (*AlcM*) i Aran és poc coneguda: no en sabien res a Caixans (cerd.) ni als dos brancs alts de les valls de Camprodon; tampoc a Benasc, tot i que deu venir d'això el nom de la *Plana Sastrosa* (serra amunt, entre Estòs i Lliterola, 1965), car aquesta a pot sortir de la *e* que veiem en altres NLL de l'Alt Aragó, amb sufixos collectius, com ho és *-osa*: *Sestral*s muntanya elevada prop de Fanlo (mapa Schrader), *Sestral* partida de Bestué (Elcock, 1.ª *Reumón d Topon Pir*, 93)

És més coneguda en el vessant francès, i allà també es troba la variant en *é*, ben testificada com a nom de la planta: a la vall de Cautarés, Meillon explica: «les bergers disent que les trois sortes d'herbes dont le bétail est le plus friand, sont la *mourtara*, le *banet* ou *banèu* (régliasse) et la *cestre*», i hi ha el Pic de *Cestrede* a la vall de Lutour (a l'E. de l'estany d'Estom);² Palay dona *cestre* i *sistre*; Rohlf's recollí *sestre* a Gèdre, però a la vall de Oueil (Luixon) *sistre* (*Le Gc*, 114, § 419). La qual, en efecte, és també la forma aranesa, però aquí en masculí, *sistre* 'herba aromàtica que s'usa per donar gust a la sopa': té per fulles uns filaments de color verd fosc, d'un cm. de llarg, per menys d'un mm. d'ample [Arties, 1926; Cor, *Voc Ar*, 106]; Séguy, *Les Noms des plantes en Gc*, § 679.

Però en el País d'Oc té gran extensió, sobretot cap als Cevennes, alta Alvèrnia i Alps, i n'hi ha una testimonni medieval (no sé si ben identificat per PDPF i Rayn): en tot cas segons Matfré Ermengaut de Beziers era medicinal però es limita a dir «e mot fay bon pieg la *cistra*». Ja reapareix a la «montagne» del Roergue («*cistro* f. Athamanta Meum L. ---», Vaysier); també en el SE llenguadocià: «*sistre*: le méum à feuille d' Janet: plante hystérique des hautes montagnes et des pays froids» (Sauvages); en els Alps provençals: «*sistra* f.: livèche, méum, ombellifère: *Meum ath*» (Arnaud-M., *Vallée de Barcelonnette*).

Representat al dpt. del Cantal: Orlhaguès i més enllà del Plomb (ja hi ha un despoblat *Sistrières* en el terme del mateix Orlhac, un *Sextreries* avui destruït ja s'anomena l'any 927 a l'extrem SE. del dpt.), un dels pics és el *Suc de Sistré*, i diversos pobles o

«domaines»: quatre *Sistrières* (en part grafiats *Cr*-, un d'ells anomenat *Sestrières* en el S. xvii), un *Sestriès*, i un *Monsistrier* (Amé, *Dict Top*). Eug. Rolland dona el tipus *cistre* localitzat per sengles botànics, o altres erudits, a la Savoie, Loire, Haute-Loire i Roergue; i per dos a cada un del Gard, Boques del Roine, i B-Alpes: com a nom del «*Meum athamanticum*, Jacquin» (i encara d'altres mal localitzats, *Flore Pop d l Fr.* vi, 151; i com a nom de la pastanaga silvestre, *Daucus Carota* vi, 119, anomenada *daucus sistre* en el gloss. baix-llatí de Diefenbach); cf. encara *FEW* xi, 660.

També en els dialectes lleonesos, car Rato cita la *xistra* en la llista de les «erbas medicinales» que es crien a Astúries; i n'hi ha NLL: *El Sistral* prop de San Ciprián de Sanabria (Krüger, *Dial d S Cípr*), i la *Sierra de Jistredo* en el Bierzo (Ga. Rey, *Vocab*, p. 12); M. Sarmiento va recollir *xistra* com a gallec (i formes anàlogues, Pensado, *Bol R Ac Gall*, n.º 353, pp. 18-19) i també el porta Colmeiro, si bé per a l'Ammi Majus.

Ara bé l'aparició en el vocabulari del valencià Sanelo, la trobarem molt menys sorprenent si tenim en compte que fou sovint anomenat i descrit pels botànics, i altres erudits, hispano-aràbics, o amb referència mossàrab: ja el cita ben vocalitzat *šistara*³ quatre vegades l'anònim sevillà de c. 1100 (el «meu, nardo montano» segons Asín, p. 282), i el malagueny Abenalbéitar *š-št-št* com a planta de les muntanyes nevades, d'ús semblant a la valeriana (més detalls en Dozy, *Suppl* 1, 755a, Simonet, s. v. *xixtra*). En la literatura àrabica és ben conegut el *Suštari* (Abu'l-Hossein Ali), com a autor de poemes sufís en la forma popular de *muwāššāba*; i si bé visqué a Orient (mort a Damietta, a 1269) consta que era andalusí i nascut a un *š-štar* de prop de Guadix («*Wadi-Aš*») (Huart, *Hist. Litt Ar*, 130); és cert que a Orient ho vocalitzen *Suštār* i així mateix en el nom d'ell, però crec que només és perquè hi ha un Shushtar a l'Iran, població 150 km. NE. de Basra: car suposo que és la mateixa població que Simonet escriu *Xexter* (*Descripción del R de Granada, según los árabes*, p. 61).

Almenys el nom el tenim ben testificat des de l'Antiguitat: *σειστόρος* en Aristòtil i en Plutarc, planta no ben identificada; però, segons Passow, Plutarc el dona com a femení, nom d'una planta que creix vora el Scamandros (a la Frígia Menor) semblant a l'*ἐπέβινθος*, o sigui el cigrò (si bé potser més aviat es refereix al pèsol, amb la seva tigeta). Ara bé el mot apareix sovint en glosses llatines en la forma *sister*, identificat amb el *meu* (si bé aquí s'ha llegit malament *siscer*, *CGL* III, 547 60), també «meo. *sistere*» (III, 592 36, 626 12, i d'altres, en part amb equivalències menys clares, *CGL* vi, 698). Pot ser també el mateix (o almenys això dona compte de la variant romànica *sestre*, si no hi ha més que contaminació) el *cestros*, *cistros*, *cristris*, *citrus*, que altres glosses tradueixen pel grec *κεστός* o pel ll *vettonica* (*CGL* vii, 411) Hom ha cregut que es tractava d'un mot genuïnament grec., derivat de *σελω* 'jo sacsejo, trontollo', ço que em guardaré de desmentir, i encara més de confirmar. Sobre-